

& per quos illa à Deo ipso ad nos profluxerunt, & ubertim profluent. Quod ut explacent, comparant se tramiti aquae immensae, siue fossæ, in qua derivantur aquæ immensi fluvi, nec non aqueductui de Paradiſo effluent. Quæ utique similitudines deserviunt bellissime doctrinæ explicandæ, quæ ad multorum usum exuberet, deriveturque.

Textus enodatus, & de Christo illustratus.

2338 IN Græcis Codicibus una est dumtaxat bimembris sententia, ita legens: *Ego sapientia veluti fossa de fluvio, & veluti aqueductus exivi in Paradiſum.* Itaque priora illa verba versu quadragesimo, in Græco & Syro desiderantur. Tigurina tamen legit: *Ego sapientia tota effundit in mundum flumina doctrinæ Evangelicæ, quæ abundantissime resciunt & satiant avidas mentes electorum.* Pala-Palacios, cuius verò non dissimiliter: *Cum Pater, inquit, flumina Evangelica doctrina per Apostolos effudit in orbem, eadem cum Patre sapientia (Christum intelligit) effundebat juxta id: Pater usque modo operatur, & ego operor.* Joan. capite quinto, versu decimo septimo: *Interlinealis: Ego sapientia Christus effudi per mundum flumina Evangelii.* Jantinius: *Ego sapientia copiosam mundo exhibetur aque.*

Græca.
Tigurina.

Syrus.

Druſius.

Camera.

Fluvius
Dioryx
quis?

Rabanus.

2339 Non levis hic inter Expositores disceptatio circa eam lectionem cum Vulgata retinendam: *Ego quasi fluvii Dioryx.* An Dioryx sit nomen appellativum, an proprium. Proprium esse nomen ejusdem fluminis, nonnulli credunt. Unde legunt: *Ego quasi fluvii Dioryx: ali⁹ quasi fluvius Dorix: ali⁹ Dorax: & putant esse Araxim, Armeniæ amnum. Audi Abbatem Fuldensem Rabanum Maurum. Ego quasi fluvius Dorix. Hunc fluvium quidam bistorialiter Araxim, amnum Armeniae esse putant, qui ab uno monte cum Euphrate diversa specie oritur. Dictus autem, quod rapacitate cuncta prostrnat. Unde & cum Alexander eum transgredi vellet ponte fabricato, tanta vi inundavit, ut pontem dirueret. De hoc hujus fluminis præcipiti lapsu, quo per decliviam volvitur, & omnia secum aufert impedita, loquitur Poëtarum Princeps: Pontem indignatur Araxes. Haec sententia licet multis dupliceat, alii tamen placet, & probabilis est, ut etiam illi translatio ex vetutis exemplaribus deducat: *Ego quasi fluvius vorax: quasi flumen illud Dioryx, five Araxes multa alia flumina, & fluenta hauriat & peribat: qua ratione Hispani dicimus de Durio fluvio satis magno & rapido: I⁹ soi Duero, que todas las aguas bebo.**

2340 Communis adhuc existimatio est, vocem Græcam Dioryx esse appellativum, & significare fossam è fluvio deductam, per quam transfertur aqua. Atque ita accipiunt vocem illam omnes translationes proximè datæ; & Lectio nostra Vulgata: *Ego quasi fluvii Dioryx, id est, fossa ex magno fluvio deducta, vel quasi fossa aliqua, in qua derivantur aquæ immensi fluminis.* Unde nonnulli putant, tria illa trames, Dioryx, & aqueductus, penè unum & idem esse, & significare. Lege Palacium, Janfenum, & Franci. Lucam Annotation. 272, ad ea Ecclesiastici verba. Et quidem noster Vulgatus Interpres, trames, & Dioryx pro eodem accipit; nam versu quadragesimo tertio, vocem Græcam Διορυχίαν trahit trames.

Illa verò; *Et sicut aqueductus exivi de Paradiſo, dicta putaveris cum intuitu ad quæ-*

tuor flumina Phisonem, Geonem, Tigrim, & Euphratem, quæ è Paradisi terrestris fonte oriebantur, ut universam terram irrigarent. Si autem illa tibi translationes arrideant: *Exi vi in Paradiſum; descendи in horos: Paradiſus, sive hortus erit ille, de quo versu sequenti quadragesimo secundo. Dixi: Rigabo hortum meum plantationum.*

2341 Princeps verborum sensus ille mihi *Verborum sensus de Araxem olim è suo fonte egressum per campum Araxinum effusum, cumque inveniret locum, per quem efflueret, eum campum repleviſe, tandem, facto per quem erumperet loco, in Caspium mare excurriſe. Quid subinde deducit? Ita planè sapientia calum & Angelos velut celestem campum implevit; inde vero in mare orbis nostri se deriva it; ut sic Jesus incarnata Dei sapientia unus in una Angelorum & hominum schola Doctor esset & Magister; de quo nonnulla diximus supra prima parte, Sectione prima.*

2342 Ut verò ostendat Christus, hanc doctrinam Evangelicam oriri à Deo Patre, uti à prima totius sapientiae origine, subdit fe esse quasi tramitem aquæ immensæ de fluvio aliquo magno deductam; *seu quasi fluvii Dioryx, quod idem est, nempe quasi alveum vel fossam immensi fluvii: ac de- mun ut aqueductum de Paradiſo.* Christus enim, quæ Deus est, sapientia genita increata, notionalis, personalis, à Patre procedit, & accipit totam ejus essentiam, & attributa, quasi totam primi fluminis immensi aquam; & quasi totum Oceanum deliciarum de illo substantiæ Paternæ Paradiſo. Quà verò homo est, Mundi Magister & Asſertor, quasi trames aquæ est, quasi fossa vel alveus, & aqueductus divinitatis, à qua, uti à primario fluvio immensa aquæ, omnem suam hausti sapientiam, gratiam, & virtutem, omnem illam doctrinam Evangelicam, quam in homines, & Ecclesiam derivavit; ut apud Joannem c. septimo ipse dicebat: *Mea doctrina non est mea, id est, à me non est, sed ejus, qui misit me: quia à Patre procedit.* Ubi Chrysostomus: *Suam dicit, quoniam eam docuerat; non suam autem, quoniam Patris erat doctrina. Sed hoc quod dicit; Non est mea, vehementer ostendit & sui & Patris unam esse doctrinam: ac si diceret: Nihil habeo permotatum, aut diversum; sed ita ago, ut dico, ut non affmetur aliud quid præter Patrem dicere, vel agere.*

2343 Si autem placeat illa Abbatis Fuldensis existimatio de fluvio Dioryx, seu Araxe rapidissimo, arrideat quoque ejusdem Abbatis mystica interpretatio. Sapientia (ait ille) *Rabanus. Doctrinam Evangelicam omnia disrumpit obſtacula errorum atque perfecutionum sua velocitate atque fortitudine disrumpit ac frangit, ita ut per ora Prædicatorum in totum scacula.* Orbem largissima, atque latissima diffusat. Quam interpretationem bellè illustraveris ex his, quæ diximus supra ad Versum 35, in illustratione textus.

Hic etiam observa cum Palacio. Si cui Palacius placeat pro Doryx intelligere Araxem, jam textui

Omnia insundat Evangelica doctrina. textui nostro lux assertur ex Strabone dicente Araxem olim è suo fonte egressum per campum Araxinum effusum, cumque inveniret locum, per quem efflueret, eum campum repleviſe, tandem, facto per quem erumperet loco, in Caspium mare excurriſe. Quid subinde deducit? Ita planè sapientia calum & Angelos velut celestem campum implevit; inde vero in mare orbis nostri se deriva it; ut sic Jesus incarnata Dei sapientia unus in una Angelorum & hominum schola Doctor esset & Magister; de quo nonnulla diximus supra prima parte, Sectione prima.

2344 Denique ut textui de Christo illustrato nova affulget lux, audi sanctum Petrum Damianum sermonem decimo quarto de sancto Marco Evangelista. Porro sicut quatuor flumina ex uno Paradiſi fonte procedunt, quæ totius mundi partibus influunt, ita Beati quatuor Evangelistæ de Christo, qui fons vitæ, & origo est sapientie, quasi totidem gurgites fluunt, & arenaria humanorum cordium area doctrina sua fluentis infundunt. Unde vir sapiens Ecclesiastici vigilius quarto, qui impletus est Phison, &c. Et paulo post: *Ego sapientia effudi flumina, &c. Christus itaque Sapientia Patris, qui de Paradiſo per assumptionem humanitatis mysterium exiuit, hortum suum, id est, Eccleſiam, per quatuor Evangelistas, tanquam per totidem celestis doctrina fluvios, irrigavit.* Quod spectat illud Ecclesiastici capite primo, versu quinto. Fons sapientie Verbum Dei in excelsis; & ingressus illius mandata aeterna. Nam sanctus Bernardus sermone de Aqueductu de sapientia Evangelica explicat, cuius fons est Verbum incarnatum: quod per carnem assumptum ingressum est in orbem, cui dedit mandata aeterna, præcepta nempe Evangelica, quæ ultima & præcipua lex est aeternum duratura ut quæ cultores suos beatæ terminati transcriberet.

TEXTUS ILLUSTRATIO

De Beatissima Virgine.

SECTIO VII.

Evangelica doctrina fluxus per Deiparam: ipsa est Christianæ sapientie trames, & aqueductus.

2345 Peccant quoque procul dubio ad Virginem Matrem illa eadem Siracidis verba, qui Deiparam sic in primis loquentibus inducit: *Ego Sapientia effudi flumina. Vel de præsenti etiam Tota effudi flumina.* Utique quasi Mater fluminum; cum Mater sit Incarnatae Sapientiae Jesu, à quo omnis sacra doctrina, totaque ipsa Evangeliorum flumina ortum trahunt, & abunde profluent, uti à Paradiſi fonte quatuor illi celebrerrimi fluvii, de quibus supra. Audias hinc Rupertum in caput quartum Cantorum, versu decimo quinto. Sicut in initio fons ascendebat de terra, irrigans universam superficiem terræ: sicut, inquam, fluvius egreditur de loco voluptatis ad irrigandum Paradiſum, qui inde dividitur in quatuor capita; si exte, à terra benedicta, fons ille ascendit, qui apud Deum erat; non initium habens esse, sed de corde Patris per occultas vias, cum omnibus Scripturis veritatis veniens in te, &

Cant. i. 16

Dulcedo Eu-

gelica do-

Maria aet-

ribus

rubus

</

624 In Cap. XXIV. Ecclesiastici.

Hailgrinus. tavit, & ubera, quæ sūxisti. Et Hailgrinus Cardinalis ibidem: Postquam Deus de Māris uberibus bībi, ac si cum lācti dulcedine, dulcedinem bībīset misericordiā, factus est largus ad dādām peccatorum veniam. Deus quidem, olim amarus & terribilis, amaraque ejus ac terribilis Lex, à Deipara Māris uberibus dulcedinem trahunt & suavitatem ex Evangelica doctrina profluente, quæ jam non austerum vinum, sed lac dulcissimum extat.

Maria Ecclēsia Magistra. 2348 Rursus, Patrum suffragiū satis superque stabilitum est; Mariam, post Christi ad celos discessum, Apostolorum & Evangelistarum Magistrām fuisse, per quam ipsi mirabiliter erudit. Ascendente Christo, remansit Magistra Doctōrum Ecclēsiae, Apostolorum, & Evangelistarum: ajebat sanctus Antonius 4. pag. titulo decimo quinto, capite vigesimo secundo §. nono. Et sanctus Hieronymus sermone de Assumptione, tomo nono. Ipsa de multis mysteriis informavit Apostolos, & Evangelistārū. Et à sancto Bonaventura in Hymno, Te Matrem Dei laudamus, appellatur Deipara Doctrix Apostolorum, & Magistra Evangelistarum. Et pius ille Idiota libro Contempl. de Beata Virgine, loquens de Luca Evangelista; Evangelii seriem à te Maria didicisse traditur. Hinc Rupertus libro primo de gloria & honore Filii hominum, & libro primo in Cantica Virginem vocat fideli, ac religionis Magistrām. Et licet Apostoli, & Evangelistāe à Spiritu sancto immediatē fuerint edocti Joan. capite decimo quarto, versu decimo sexto, cùm Deipara eminētiū & manifestiū Evangelicā doctrinā penetraverit, & uti Bernardus loquitur sermone in caput duodecimum Apocalyp. profundissimā divina sapientiā, & ultra quām credi valeat, penetravit alyssum; potuerunt illi ediscere à Matre Virgine quasi ab interprete & lingua Spiritus sancti. Ut enim argutè Rupertus libro primo in Cantica. Vox tua, ô Virgo, vox illi fuit Spiritus sancti, quidquid supplementi opus erat eisdem mortalibus, vel testimoniū ad confirmandos singulorum sensus, quos accepérant ab eodem Spiritu, ex religioso ore percepérunt. Vide quæ suprà statuimus 1. p. Sect. 2. de mirabili Deiparae sapientiā & magisterio. Quod si plura hac de re exoptas, constule è nostris Canisium libro quinto de Deipara, capite primo. Castro in Historia Virginis capite decimo octavo. Spinellum capite decimo nono. Sherlogum in caput primum Canticor. versu nono in Explanat. mystica Sect. unica. & Celada in Judith, in Tract. appendice de Deipara §. 15. & 16. ut abunde appareat, quo jure de se Virgo prædicta: Ego sapientia effudi flumina.

Trames & aqueductus Evangelicae doctrinae Deiparae.

2349 Deinde subdit: Ego quasi trames aquæ immensa de fluvio: ego quasi fluvii fossa, & sic aqueductus exi vi de Paradiso. Explicit qua ratione, uti Dei Sapientia, Evangelicae doctrinæ, & Christianæ sapientiæ fluente effuderit: nempe ut trames, ut fossa aliqua, ut aqueductus, per quos aquæ immensi fluvii derivantur. Etemum ipse Deus ad instar est immensi fluvii, seu immensa aquæ de fluvio deductæ. Hujus fluvii trames, fossa, & aqueductus Maria extitit; quandoquidem ipsa in utero suo divinam Sapientiam personalem, Verbum nempe divinum exceptit, perficit, & ad homines transfudit. Ut enim

Sanctus Anselmus Homilia super illud, Intr. S. Anselm. vit Jesus, sapienter ratiocinatur: Christus est, ut ait Apostolus, Dei virtus, & Dei sapientia; & in eo sunt omnes thesauri sapientia, & scientia Dei absconditi: Christus autem in Maria. Ergo & Dei virtus, & Dei sapientia, & omnes thesauri sapientia & scientia Dei in Maria. Igitur ex Maria & per Mariam omnis illa, quæ a Christo profluit Evangelica doctrina, & Christiana Sapientia. Plenitudo enim sapientiæ in Christo est, quasi in primario fonte; in Deipara vero, uti in alveo, tramite, & aqueductu transfundente.

S. Antoni. 2350 Audieundus hic Bernardus sermone S. Bernard. D. de Aqueductu in Nativitate Mariæ. Fons vita Christus Dominus, &c. Derivatus est fons usque ad nos. Descendit per aqueductum vena illa caelestis, non tamen fontis exhibens copiam, sed stillicidia gratia arientibus cordibus nostris infundens. Plenus quidem aqueductus, ut accipiāt ceteri de plenitudine; sed non plenitudinem ipsam. Subtextit paulo post: Proprieta fluente gratia defuerunt, quod necdum intercederet is, de quo loquimur, tam desiderabilis aqueductus.

S E C T I O VIII.

Exortus Deiparae felicissimus celebratur sub Metaphora vitalis fluminis exundantis.

2351 **S**ummoperè placet, quoad præsens attinet institutum, illorum mens, qui putant sic legendum, & explicandum: Ego quasi fluvius Dioryx, dorix, seu vorax exi vi de Paradiso, vel in Paradisum: & celebra ri sub Araxis fluminis rapidissimi & exundantis typo primum Virginis exitum, primamente in lucem editionem; jam extunc in immensum effusum gratiarum fumarum affluentiam, quam à primo Conceptionis momento hausit ac percibit, aperientis. Uno Verbo dicam: Deipara in Enascitur Deipara ut fluvius vitae, qui pra exortu suo aquarum copia intra claustra continerit nequit: Nace como Rio de via que sale de Madre. Sic Beatam Virginem compellat sanctus Andreas Jerosolym. Patriar. Oratione secunda de Assumptione Mariæ, Fluvium perennis vite. Res tota accurate illustrabitur, si duo præfertim expendantur. Primum, unde hic fluvius vivam & perennem trahat fœtiginem suam. Secundum, quænam, quantaque ex hujus fluminis exortu, & profluxu commoda cælis terisque delata.

2352 Atque in primis originem hujus fluvii percurritibus statim occurruunt montes, harare, Hebraicè dicti, id est, generationes, Fluvii origo conceptiones, à verbo harar, id est, generare, seu concipere: quod ex illis fontes, & flumina generentur, concipientur. Unde montes perinde erunt, atque generantes, concipientes. Ecce tibi quadriginta duas generationes, totidemque Christi & Mariæ progenitores, quos Matthæus capite primo recenset: Liber generationis Jesu Christi; &c. Totidem montes esse dixeris, unde exorta Virgo est. Psalm. vigesimo nono; Domine Psalm. 29. prestatisti decori meo virtutem. Aquila transfert monti meo. Symmachus vero; progenitori meo. Et Genesis 49. Benedictiones Patrum Genes. 49. tui confortatae sunt benedictionibus Patrum ejus. LXX. efferunt: confortatae sunt super benedictionem

Pars V. ad V. 40. & 41.

625

montium flabilium. Sed ad rem maximè nostram David Psalm. 86. 1. celebrans felicissimum Mariæ proneptis sue exortum: Fundamenta ejus in montibus sanctis. Ex Hebreo sic legas: Principium, origo ejus in genitoribus sanctis, sive in generationibus sanctis. Qua id ratione, explico S. Hieronymi verbis in c. 10. Ecclesiastes. Christus filius ingenuorum, de Abraham, Isaac, & Jacob, Prophetarum quoque, & sanctorum stirpe descendens, quibus peccatum non fuit dominatum; & ob id vere fuerunt liberi, ex quibus nata est Virgo liberorum sancta Maria. Ex his sanctissimis montibus suam trahit Deipara originem, uti fluvius clarissimæ & limpidissimæ aquæ arcano novæ generationis Sacramento. Licet enim alias ipsimet Virginis Progenitores fuerint primigenii veneni corruptione tacti; adhuc tamen quatenus Marianæ generationi inserviebant, montes sanctitatis erant, nihil ex originali illo letali contagio in Mariæ conceptionem traducentes: quippe ut sapienter dicitum ab Anfelmo est lib. de Exordio Mundanae salutis: Si quid originalis peccati in propagazione Matris Dei exitit, propagantium, & non propagatae prolixi fuit.

Maria à cœlo para dijō suum trahit exortum. S. Petrus Damian. 2353 Sed altius repetendum est Mariani fluminis origo: ab ipso nempe Deo, à cœlesti Paradiſo suum trahere exortum, ipsa fatetur: Ego quasi fluvius Dioryx exi vi de Paradiso. Ut enim præclarè S. Petrus Dam. ser. 2. de Nativ. B. Virgo licet generosa sit Patrum stirpe progenita, ab illo tamen trahit amplioris excellentiæ genus, qui de ilia est novo nascenti genere procreatus. Huc spectant bellissime dicta supra 2. p. Sect. 11. ubi flatuimus Deiparam in suo conceptu æmulatricem extitisse æternæ divini Verbi generationis. Et præsertim illud premit, quod de Jordanis origine ibidem observavimus pro purissima candissimæ Virginis generatione ex arcana Dei prædestinata sapientia, atque elegantis ardentissimo amore, tanquam ab uberrimo gratiarum primario fonte, ore, & corde. Venitè Deipara, ut aiebat S. Dionys. Alexan. in Epist. contra Paul. Samosatenum, Una & sola vita filia: vere fluvius perennis vite ab ipso Deo totius vitae figurine, per depurissimos montium canales primam repetens originem.

Omnia sanctitatis fluminis ad Deiparam in suo exortu anna exortu jam con fluenter. 2354 Cum haec ita sint; quid mirum si hoc vitale flumen in suo claro ac manifesto ex Anæ visceribus exortu ad instar fuerit copiosissimi & exundantis fluvii? Jam enim tunc magna gratiarum fluenta hauserat, & ebiberat, collectis undique sanctitatis rivis, five sanctorum fluminibus; Ut alter fluvius Dorex, seu vorax, esse videatur: Yo soy Duero, que todas las aguas bebo. Quo revoces S. Bonaventuræ verba in speculo c. 3. Omnia flumina intrant in mare, dum omnia charismata sanctorum intrant in Mariam. Flumen enim gratiae Angelorum intrat in Mariam: flumen gratiae Prophetarum intrat in Mariam: flumen gratiae Patriarcharum intrat in Mariam: flumen gratiae Virginum intrat in Mariam; & flumen gratiae Martyrum intrat in Mariam, & flumen gratiae Confessorum intrat in Mariam. Satis ex re. Nec minus luculentæ & opportunitate sapientissimus Idiota in Templo. Virginis c. 1. sic Mariam alloquens: Nec desuit tibi puritas Angelorum, non fides Patriarcharum, non scientia Prophetarum, non P. Ildeph. de Flores in Eccles.

Collos. 2. 9

In Mariam confluit

habitans corporaliter ad Mariam confluxit, ut etiam ipsa

ad nos defueret. Nam unicum aeterni Patris divinitatis Filium, è Genitoris pectori, uti immensus plenitudo.

Fluvium è fonte immenso procedentem, Ma

ria intra propria viscera, ut prolem quoque

suam, tam arctè sibi adscociavit, ut supra om

nium ereaturarum conjunctionem, Virginis con

junctior fit ipse Deus per unius naturæ identi

tatem, ut loquitur S. Petrus Dam. ferm. de S. Petrus

Nativitate. Fluvium ventris Marie, corporatum

Damian. S. Bonaventura in speculo

cap. 9. Plenitudinem fontis ipsius de corde Pa

tris exceptit, ait S. Bernardus ferm. de Aquae

ductu in Nativitate Virginis, loquens de illa.

Andr. Jerosol.

Et S. Andre. Jerosolym. in sermone de An-

nuntiatione Virginis: Qui totus superne in suu

Patris est, inferne autem totus tecum in uero

tuo est. Ille ipse tecum, & intra te est; preve

nendo enim, te inflit, ac tuum superingressus impensa

est corpus. Hinc Deiparam immensa aquæ flu

fluvium appellaveris; in immensum enim aucta

eius gratia est ex mensura Maternitatis. Sic

loquuntur S. Epiphanius sermone de Laud.

Virginis, S. Anselmus de Excellentia Virginis

cap. 8. S. Damascenus Oratione prima de Na

tivitate Mariæ. Lege signatim S. Bonaventu

ram in Speculo c. 5. ubi de immensitate gratiæ

Marianæ; in qua expendit quadruplicem

dimensionem, celsitudinem, latitudinem, longi

tudinem, & profunditatem, quam sola divini in

tellectus vis exhaustire, aut pervadere potest.

2356 Fertur Narcissus Deus, cùm in pelli

In Mariano fluviis unda speciem suam expressam

intuuerit, tanto ejus amore exarsisse, ut sui

fluvium inspi

re de il-

lum se de-

misit.

ea imaginem suam perfectissimè descriptam in

spicis, ita se ipsum longè ardentius in Vir-

gine, quam in cæteris simul creaturis dilexit,

ut sui perfruendi gratiæ in ejus viscera sefe

dederit, ac demiserit. Huc revoces illud

Apocalyp. vigesimo secundo, verbu primo:

Et ostendit mihi fluvium aquæ vivæ splen-

didum tamquam crystallum procedentem de sede

Dei & Agni.

Mariam hic fluvius designabat

ad eum, ut ab origine sua procedentem; nam

emanatio quædam est claritatis omnipotencis

Dei sapientia, Sapient. 7. Ut fluvius dicitur pro-

cedere totus crystallinus, purus, ac deteritus,

ad instar puri ac dereris speculi: cumque ex

fede Dei & Agni procederet, non poterat

non Agnus ille imaginem suam in eo expres-

sum intueri: nec fluvius ipse poterat Dei

Agni speciem non excipere ac reddere. Quid

tandem? Ille ipse Agnus, quem nimopere

homines exoptabant clamantes: Emitte Ag-

num, Domine, Dominatorem terræ, imaginem

suam in Virgine Deipara perfectissime redi-

bit, contemplans, in purissima Mariæ vis-

cera sefe dejecit: Se arrojo al agua: ut qui

erat aeterni Patris Filius;

(el agnus Dei

del Padre, el iuson de supecho) fieret Ma-

riæ proles, & corporatus Dei Agnus qui

tollit peccatum Mundi, descendens usque

ad Crucis ignominiam, & inferiores partes

G g g terræ;